

В. Мітєва

**РЕЦЕПТИВНА ЕСТЕТИКА ГЛЯДАЧА
В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ПРАКТИК**

V. Mitieva

**RECEPTIVE AESTHETICS OF THE SPECTATOR
IN THE SYSTEM OF MODERN THEATER PRACTICES**

Нині український театр розвивається в багатьох напрямках. Він не лише поєднує в собі поетичну традицію театру корифеїв та психологічний театр, а й ще еволюціонує, створюючи експериментальні лабораторії для пошуку нових шляхів розвитку. Мова йде про сучасні театральні практики, які активно розвиваються з 1960-х років після «перформативного перевороту». Актуальним є аналіз різноманітних форм сучасного театрального мистецтва для усвідомлення процесів жанрових трансформацій та практики їх втілення і розвитку.

У ХХІ ст. український театр крокує вперед, шукаючи й розвиваючи такі види театру, як фізичний, документальний, візуальний, імерсивний, плейбек-театр тощо.

Сучасні практики відмовляються від домінантності тексту вистави, як це відбувається в класичному театрі. Дозволяється свобода роботи з матеріалом: перекладання, зміна місцями окремих частин твору, вільне викладання тексту. Проблеми сприймання художніх творів та їх вплив на публіку досліджує «рецептивна естетика».

Рецептивна естетика спростовує думку про те, що художній твір є відображенням дійсності. Німецький науковець, один із засновників впливової теоретичної школи рецептивної естетики Вольфганг Ізер зазначав, що будь-який текст містить значення, яке конкретизує рецепція читача, тобто змістовність тексту генерує не текст, а саме реципієнт.

Термін «рецепція» почали впроваджувати в літературі в 1960-х рр. Він акцентує увагу на читачеві, а не на тексті або авторі. Головна ідея в тому, що без участі читача текст не має сенсу. Сучасні театральні практики побудовані так, що емоції та почуття глядача не мають збігатися з переживаннями автора. Глядача підштовхує до думок та переживань не текст, а асоціації з власного досвіду. Таким чином, кожен читач у своїй уяві бачить ті образи й поняття, які не були закладені автором твору.

Перформативність, процесуальність, залучення та емансипація глядача — це важливі ознаки сучасного театрального процесу, які пов'язані з багатьма театральними формами. Глядач стає важливим співавтором дій. Беручи участь у партиципаційній театральній практиці, він відчуває новий унікальний тілесний досвід, стикається зі станом сум'яття, нерозуміння та відсутності суворих правил. Глядач не встигає усвідомити все й одразу. Зіткнення з новим і вражаючим дійством може призвести до реакцій та дій, іноді несподіваних для самого спостерігача. Ці дії не завжди вкладені в досвід очікувань, що може спричинити розчарування в людини.

В. Ізер зазначав, що поєднання в одній точці тексту і читача сприяє утворенню екзистенції літературного твору. Попри те, що його ніколи не можна заздалегідь спрогнозувати або запрограмувати, воно має завжди залишатися можливим для здійснення. Це поєднання нагадує арену, де читач та автор беруть участь у грі уяви.

Отже, у результаті дослідження виявлено, що рецептивна естетика є основним інструментом впливу на глядача та важливим аспектом сприйняття інформації в

сучасних театральних практиках. Усвідомлення того, що відбувається на театральній сцені, варіюється залежно від кожної окремої людини. Саме завдяки цьому будь-яка вистава може стати трансформаційним досвідом, оскільки завдяки рецептивній естетиці відбувається особисте зчитування символів і сенсів.

Е. Дубінін

**РОЗВИТОК ЕЛЕМЕНТІВ СЦЕНІЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ
ЯК ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ АКТОРА**

E. Dubinin

**DEVELOPMENT OF ELEMENTS OF STAGE EXPRESSION
AS A WAY TO FORMING AN ACTOR'S INDIVIDUALITY**

Сучасний актор — це митець, що повинен постійно перейматися вдосконаленням своєї професійної майстерності. Кожен окремий елемент важливий, а в сукупності всі добре розвинуті елементи стають інструментом на шляху до образу. Так, наприклад, за допомогою добре розвинутої міміки актор може не просто передати всю гаму емоцій персонажу, а й відобразити цілий спектр внутрішніх психічних процесів. Важливий елемент виразності актора — це мова його тіла. Якщо актор досяг м'язової свободи, він здатен проявляти індивідуальні особливості характеру при роботі над образом — легко входить в запропоновані обставини п'єси. Шлях до володіння цією «мовою» лежить крізь формування індивідуальності актора, розкриття його особливого «Я», знаходження особливого підходу до кожної події в процесі розгортання сценічної дії.

Від майстерності актора, володіння ним елементами акторської психотехніки певною мірою залежить успіх вистави. Уміння створювати унікальний, справжній образ, що заздалегідь зумовлено сценічною дією, закладено в обставинах п'єси, — запорука справжнього, живого, органічного дійства. У процесі роботи над сценічним образом, у пошуках його неповторності, акторові допомагають різні елементи виразності: пластика, жест, міміка тощо.

У сучасних театральних ЗВО індивідуальність актора формується за допомогою різноманітних тренінгів. Безпосередньо вони спрямовані на розвиток елементів акторської психотехніки і є інструментом для творчого розвитку. Кожен окремий тренінг майбутнім актором підбирається викладачами, які ґрунтуються на власний та світовий досвід формування особистості митця. І передусім користуються критеріями, які допомагають розвинути, в кожному окремому випадку, необхідні виразні елементи, що здатні якнайкраще сформувати індивідуальність актора. І тут головним завданням є необхідність підібрати тренінги на звільнення м'язів від затисків, на подолання голосового бар'єру, на відчуття ритму й темпу, на увагу, фантазію тощо. Підсумовуючи зазначене вище, потрібно підкреслити, що володіння елементами виразності надає актору можливості досконало розвинути свою індивідуальність. Отже, він зможе створювати різноманітні сценічні образи, успішно виконуючи сьогоденні вимоги сучасного театру.